

MIJN ALGERIJE...

‘Kan literatuur de wereld redden? Kan een boek leven schenken? Ik antwoord vaak van wel: aangezien je een mens kunt doden uit naam van een boek mag ik graag denken dat je met andere boeken levens kunt redden.’

Kamel Daoud, een Algerijnse journalist en schrijver.

Voor mijn dochters

ADCD Gent

Nur 402

ISBN 9789403652726

© 2022 Ann Driessen

Omslag: Ann Driessen

Vormgeving: Chris De Hollander

Zonder voorafgaandelijke uitdrukkelijke toestemming mag niets uit dit boek worden verveelvoudigd en/of kenbaar gemaakt op welke wijze ook.

Voor vragen en reacties: boekenvanann@gmail.com

Voor meer informatie: <https://hetproces.jimdofree.com/>

MIJN ALGERIJE...

**Souad, Gallia, Hanifa, Nora, Chafeia, Ali,
Moussa, Farid, Omar, Aïssa, Aziz en vele
anderen.**

1987-1988

2014-2019

**Ann Driessen
2022**

INHOUD

VOORWOORD.....	6
EEN NIEUW ADRES	8
EEN STAD ZONDER TOERISTEN.....	12
GALLIA, MOUSSA EN FARID.....	19
MIJN HUIHULP SOUAD	26
NAAR DE BOERDERIJ.....	32
MIJN VRIEND JEZUS.....	35
DE MUNTEN VAN KHEMISSA.....	37
DE FABRIEK	40
ALI, ONZE KOK	43
SCHAPEN KOPEN	46
ZELDZAME BOTER.....	50
GEEF ONS WATER!.....	53
O, DIE HOTELS!	58
HAMMAM MESKHOUTINE	61
CONSTANTINE, GOUD EN KOPER	63
DE ISLAM	66
OP BEDEVAART.....	68
PAS OP VOOR EVERZWIJNEN!	71
DE BABY'S VAN MIJN VRIENDINNEN	75
IK WIL EEN ZOON.....	80
KINDEREN: ZEGEN OF LAST?	83
ZAND EN PALMBOMEN	86
EL OUED.....	90
DROMEDARISSEN	93
HET BALKON VAN RHOUFI.....	97
DE RAMADAN	100
DE ZWARTE SLUIER.....	105

VERLIEFDHEID KOMT LATER.....	111
HET MAAGDELIJKHEIDSATTEST	114
DE TROUW VAN NACER.....	116
MOEDER, ZOON EN SCHOONDOCHTER	122
DE BEGRAFENIS VAN YOUSSEF	124
DE SAHARA, LAND VAN STILTE EN SCHOONHEID.....	127
AFSCHEID VAN SEDRATA	142
ALGIERS	149
NAWOORD	153
ALGERIJE NA ONS VERTREK	154
TERUG NAAR ALGERIJE.....	158
2015 - 2019.....	172
MIJN TOP TIEN.....	182
WEL OF NIET NAAR ALGERIJE?	184
BRONNEN	186

VOORWOORD

Chris, Joke en Ann

Toen ik daar woonde, telde Algerije 23 miljoen inwoners waarvan 75% jonger dan 40 jaar. Telefoneren was meestal een ramp. Ik had geen internet geen fax en geen gsm. Facebook en Whatsapp bestonden nog niet. Ik kreeg, door het werk van mijn man, twee jaar de kans om een gedeelte van Algerije, het land en zijn bewoners, gebruiken en gewoonten, godsdienst en problemen te leren kennen. Boeiende jaren, ervaringen, belevenissen, ontdekkingen en vooral ontmoetingen en gesprekken. Daarover gaat dit boek...

Wat gebeurde er na 1988, nadat ik Algerije had verlaten? Via brieven en telefoongesprekken bleef ik in contact, vooral met mijn Algerijnse vriendinnen, Souad en Gallia. En het wonder geschiedde: tussen 2014 en 2019 kon ik terug naar Algerije, naar mijn dochter, naar Sedrata en naar hen. Ongelooflijke momenten...

Sedrata

ALGERIJE

Algerije ligt in Noord-Afrika tussen Marokko en Tunesië. Het is het grootste land van Afrika: ongeveer 2500 km lang en 1500 km breed, 78 keer zo groot als België. Ongeveer 85% van het territorium is woestijn. 'Algerije is ons land, het Arabisch is onze taal en de Islam is onze godsdienst' schreef ooit imam Abdelhamid Ibn Badis. Hij stierf op 16 april 1940. Oudere Algerijnen spreken nog Frans, een gevolg van 130 jaar kolonisatie door Frankrijk die in 1830 startte. Op 1 november 1954 begon de onafhankelijkheidsstrijd. Na zeven jaar bloederige gevechten, anderhalf miljoen slachtoffers en ontzaglijke vernielingen kreeg Algerije uiteindelijk op 5 juli 1962 zijn onafhankelijkheid. In 2021 telt het land meer dan 41 miljoen inwoners...

EEN NIEUW ADRES

Onze thuis: de eerste verdieping van het huis links.

Cité de l'Avenir 9, 4100 Sedrata, Wilaya de Souk Ahras, Algérie. Dat is het adres waar mijn echtgenoot Chris, onze dochter Joke - bij aankomst vijf maanden - en ik te bereiken zijn. Chris heeft in Sedrata als taak een sloten- en sleutelfabriek op te starten in opdracht van een Nieuwpoorts bedrijf, de N.V. Litto. Dat heeft daarvoor een contract afgesloten met de firma Soberi in Brussel.

Kort na mijn aankomst moet ik naar de vreemdelingenpolitie. Die geeft me een kaart als resident, na twee uitvoerige gesprekken over mijn afkomst, mijn familie, het werk van Chris en onze inkomsten. Ik krijg, maanden later, het vriendelijk maar uitdrukkelijk verzoek voor elke

foto, die ik in Sedrata wil maken, toelating te vragen. Ik zou 'strategisch belangrijke punten kunnen fotograferen' en dat is verboden. Die toelating heb ik niet, nooit gevraagd...

Twee jaar is een appartement op de eerste verdieping onze thuis: 2 slaapkamers, een eet- zitkamer, een keuken, een openluchtdouche

met lavabo, een wc ernaast én een enorm dakterras.
Luxueus is het niet. Mijn man, dochtertje en ik beschikken over het hoogstnoodzakelijke meubilair, 2 gaskachels, een koelkast, een waterfilter, een gasfornuis, 2 elektrische bijzetvuurtjes (kleine verwarmingstoestellen) en een wasmachine.

Keuken, wc en douche, met uitzicht.

De eerste weken van februari 1987 zijn hard. Ik verwacht zon en zomer, maar krijg koude en winter. De temperatuur schommelt rond het vriespunt en klimt niet hoger dan 7 graden. Het waait, regent, sneeuwt en stormt. Door kieren en gaten, langs vensters en deuren trekt de kilte en vochtigheid genadeloos door de kamers. Gordijnen en lampen bewegen op elke windstoot. De modder in de straten kleeft hardnekkig aan schoenen en laarzen. De enige leefbare kamer in huis is de keuken met kachel: klein, maar warm. Daar gebeurt alles: wassen, koken, lezen, schrijven. De douche in openlucht kan ik niet aan. Dus Joke was ik in een groene plastic bak in de witte stenen 'pompenbak'.

Achterkant van ons huis: Ann en kinderen.

Na de wintermaanden volgt een korte, warme lente en daarna de lange zomerhitte. Ik leef maanden zuchtend en puffend in een duister hol, luiken en ramen dicht, licht aan, terwijl het stof zich zonder problemen een weg door de kamers baant en overal sporen nalaat. Er zijn momenten dat ik mijn koffers wil pakken en terug naar België wil. Er zijn echter zoveel meer uren, dagen en maanden dat ik geniet van alles wat dit enorme land te bieden heeft: zijn mensen, zijn cultuur en zijn natuur.

BRIEVEN SCHRIJVEN EN TELEFONEREN

Het moederland is nooit ver. Kaartjes en brieven houden het contact met de achterblijvers en het thuisland levendig. Ik schrijf veel, maar mijn brieven zijn meestal twee weken onderweg. De juiste postzegels zijn soms dagen niet te koop. Telefoneren is nog moeilijker, of het nu naar België is of in Algerije zelf. Om te slagen moet je over twee kwaliteiten beschikken: doorzettingsvermogen en geduld, en in die volgorde. Die heb ik niet altijd. Ik moet elk buitenlands nummer niet een-, twee- of driemaal draaien, maar tot dertigmaal toe, soms meer. Een sterke vinger en veel tijd zijn onontbeerlijk. Mijn Belgische familie en vrienden moeten zonder mijn wensen jarig zijn. Ik moet het dikwijls doen zonder hun vriendschap of bemoedigende woorden, op momenten dat ik het nodig heb. Opnieuw proberen, een uur, een dag of dagen later is de enige uitweg. Soms hoor ik de andere wel, maar zij mij niet, soms omgekeerd. Soms wordt een gesprek plots afgebroken. Aan het telefoonnet wordt gewerkt, zo beweert men. 'Soms' is er via het nummer 19 een vriendelijke telefonist die de gewenste verbinding tot stand brengt. In het weekend, dat is voor moslims op donderdag en vrijdag, gaat het iets gemakkelijker.

REIZEN

Een luxe is dat we van Chris' opdrachtgever om de drie of vier maanden voor een week naar België mogen. Even vluchten, even verwend zijn én kunnen winkelen. Broekluiers, kaas, fijne vleeswaren en chocoladeproducten zitten altijd in onze koffers.

Elke reis vraagt energie, geduld en papierwerk. Voor elke trip moet ik papieren invullen én laten invullen. Dezelfde papieren, voor elke reis opnieuw. Elk formulier kost een, twee, drie tot vijf verplaatsingen, in Sedrata zelf, of kilometers verder naar Souk Ahras. Ali, de kok van de bouwplaats, helpt me daarbij. Hij loopt, rijdt, wacht op formulieren -

voor elke Europeaan met reisplannen - in het reisbureau, in het postkantoor, op het politiekantoor, in het gemeentehuis en in het arrondissementshuis (daira). Uren als het moet. Om te kunnen en mogen vertrekken heb ik niet alleen een vliegtuigticket nodig, ook een uitreisvisum, een bewijs dat ik niet werk, een bewijs van huur, een kopie van mijn kaart van resident, twee foto's, een fiscale zegel van 20 dinar, een schriftelijke verklaring van de reden van de reis en een bewijs van de belastingen.

En dan de reis zelf. Spijtig genoeg gebeurt de eerste kennismaking met Algerije op de luchthaven van Algiers. Die plaats is, zoals de meeste vele openbare plaatsen in Sedrata, allesbehalve hartverwarmend. Na tien passages weet ik het wel: een heel langzame paspoortcontrole, daarna aanschuiven voor de aangifte van je buitenlandse deviezen, daarna naar de bagageruimte die minstens water, zeep en frisse lucht kan gebruiken. De trappen in het gebouw zijn vuil, vol spinnenwebben en stof. De tafels in het zelfbedieningsrestaurant zijn altijd smerig. Ze staan tussen zwerfvuil. De verstopte wc's, zonder wc-papier, zijn echte stank- en stronhuisjes.

En altijd is het wachten en hopen dat de vlucht niet is volgeboekt of, onverwacht, wordt afgelast. Soms wordt voor een plaatsje gevochten. Zelfs met een O.K. ben je niet zeker. Kan je niet vertrekken, trek je plan. Kan je wel vertrekken, dan moet je je door duwende, opdringerige, haastige en vooral bange mensen een weg banen. Iedereen heeft schrik er niet bij te zijn.

EEN STAD ZONDER TOERISTEN

Kinderen zoals overal: nieuwsgierig en vrolijk

Mijn stad Sedrata ligt op ongeveer 120 km van twee luchthavens, die van Annaba, aan de kust, en die van Constantine, in het oosten. Om naar België te gaan, moeten we eerst naar Annaba rijden, dan vliegen naar Algiers, overnachten in de stad en de volgende morgen het vliegtuig nemen naar Brussel. De weg naar Annaba of naar Constantine is hobbelig, bochtig, smal en onverlicht. Druk is het er nooit.

Sedrata staat in geen enkele toeristische brochure. De meeste buitenlandse toeristen, en dat zijn er niet veel, gaan niet naar Sedrata. Dat zal de volgende decennia zo blijven. Er is in die stad niets speciaals te zien, niets onalledaags te beleven. Het lijkt wel een dorp, al wonen er 45.000 mensen. De straten zijn hobbelig, vol gaten, putten en zwerfvuil: het domein van toeterende oude auto's, spelende kinderen en mannen in bruine of blauwe boernoes, kapmantels. Ze zitten urenlang te praten, ze doen voor en na boodschappen.

Dat doen vrouwen niet. Die blijven binnen. Getrouwde vrouwen dragen een zwarte sluier, een mleia, die laat alleen hun ogen, handen en voeten zien. Door een kanten driehoekje zijn enkel hun ogen zichtbaar. Ongehuwde meisjes dragen meestal een hijab (hidjab), een hoofddoek. Dat is een sjaal rond hun hoofd zodat je de kleur of de

smit van het haar niet ziet, en een lange jasjurk over hun kledij. Een 'mode' die vanuit Irak en Iran 'aangeraden' schijnt te zijn.

Veel armoede...

De stad heeft iets van een gevangenis. Veel blauwe, beige of witte muren, weinig vensters of ramen, met tralies en luiken. Niets van wat binnen gebeurt, is buiten te zien. Er zijn twee moskeeën, één voetbalstadion, een overdekte groentemarkt, een ziekenhuis met veertig bedden, een polikliniek, twee warenhuizen, tientallen garagegrote winkeltjes, en enkele caf  tjes, alleen voor mannen. Er wordt superzoete limonade, sterke koffie en heerlijke muntthee geschonken. De filmzaal is al jaren dicht. Nergens zie ik een toneelstuk of een dansvoorstelling of hoor ik muziek.

Mijn dagelijkse ontspanning - buitenshuis - is boodschappen doen. Dat is de enige manier om huizen, mensen en gewoonten beter te kunnen observeren en te leren kennen. Sedrata is geen shoppingparadijs met leuke markten en typische winkeltjes.

De winkels zijn niet groter dan een garage, met rolluik, zonder venster of deur. De properheid is zoek. Gebrek aan water, overdaad aan modder of stof en de afwezigheid van vrouwenhanden zijn er de oorzaak van. Ik zie niet altijd wat er te koop is en veel producten, zoals koffie, boter, kaas, peper en soms ook brood zijn gewoon onvindbaar. Altijd op zoek gaan, is wel spannend.

Dus ik ga elke dag op jacht, van de bakker naar de slager, dan naar de groenteboer en de krantenwinkel. Mijn lievelingsplek is de bakkerij.

Het ruikt er zalig, de stokbroden zijn er heerlijk en de bakker supervriendelijk. Hacine bewaart elke dag twee broden voor me zodat ik niet, net als mijn stadsgenoten, urenlang op broodzoektocht moet. Groente en fruit koop ik van de mannen in de overdekte markt. Mini-appels, heerlijke sinaasappelen, verschillende soorten dadels, dikke uien, prei en selderij, rode en witte aardappelen, wortelen en salade zijn er het hele jaar door. Andere groenten zoals bloemkool, sperziebonen of aubergines en vruchten, zoals druiven, peren of meloenen slechts enkele weken per jaar. Iedereen droomt van bananen, maar die worden al jaren niet meer ingevoerd.

Garagegrootte winkeltjes.

In de schaduw van de moskee, aan de in- en uitgang van de groentemarkt, zitten de slagers in piepkleine winkeltjes. Ze zijn eigenaar van een toonbank, een koelkast en een werkbank. Als het erg warm is, houden de vleesverkopers met een kwast van ezels- of paardenhaar de vliegen op een afstand. 's Zomers verkopen ze alleen kip en schapenvlees, 's winters ook kalfsvlees. Soms is er helemaal geen vlees. Soms is er heel veel, maar het is altijd duur. Voor een kilo betaalt een Algerijns bijna de helft van zijn maandloon. De creatiefste slagers versieren hun metalen dienborden, waarop stukken vlees liggen, met een beetje selderij. De hele (en brokken) beesten hangen aan de muur, tegen het plafond. Fijne vleeswaren zijn er niet, behalve merguèze worstjes van bedenkelijke kwaliteit en kleur. Vlees

afkomstig uit het slachthuis wordt gekeurd, maar iedereen twijfelt eraan of die wel correct gebeurt. Af en toe betrap ik een slager tijdens een clandestiene slachting van een kip of een schaap. Een gruwelijk en bloederig tafereel. Eieren koop ik meestal in een garage waar zakken vol ruwe, ongesponnen wol staan en stapels matrassen.

Boernoeverkopers

KRANT

Om een idee te hebben van wat zich in Algerije afspeelt, haal ik elke dag de Franstalige staatskrant El Moujahid (soms het weekblad Algerie Actualité, de populaire krant 'Horizons' en het maandblad 'Parcours Magrebins') in een winkeltje waar ook schrijfgierief en wc-papier te koop is. Sedrata krijgt een beperkt aantal exemplaren. Mijn krantenverkoper doet zijn best om voor mij elke dag een krant te bewaren. Ik ben blij dat ik een krant heb, want dat blijkt een luxe. Volgens een berekening in het maandblad Algérie Actualité zijn er per 1000 inwoners 30 kranten ter beschikking in Algerije. De Unicef-norm is 100. Bijna 48% van alle

gemeenten krijgt nooit een krant of weekblad. De helft van de vrachtwagens van Enamep, de staatsonderneming die voor de distributie instaat, rijdt want er zijn geen banden en batterijen te krijgen. Hoe die kranten dan toch in Sedrata raken, is mij een raadsel, maar ik ben mijn krantenverkoper wel dankbaar.

DATA

Wat me altijd opvalt, zijn de twee data die op de krant staan, de onze en de hunne. Zo is 18 januari 1988, voor de moslims 28 Djoumada El Alouel 1408. Hun jaarrekening begint in 580 met Mohammed. Een mohammedaans jaar van 354 dagen verplaatst zich zo om de 33 jaar door de seizoenen heen. Dus Ramadan en feestdagen zijn, wat onze tijdrekening betreft, elk jaar op andere dagen. Wat nooit ontbreekt in de krant zijn de dagelijkse gebedsuren, de tijdstippen waarop de muezzin, vijfmaal per dag, voor het gebed oproept vanuit de moskee. Grappig zijn ook de geboorte aankondigingen. Daarin wordt aan elke baby een lang en gelukkig leven toegewenst, aan de moeder een vlug herstel, en de vader krijgt de felicitaties!

Een nieuwe dokterspraktijk komt met naam en adres in de krant. Bij ons gebeurt dat niet, maar in Algerije, waar er een groot tekort is aan medisch personeel, is dat een pure noodzaak, een plicht. Handig is ook dat de elektriciteitsonderbrekingen worden aangekondigd. Sedrata staat wel nooit op het lijstje, de stad is te klein, maar wordt er wel door geteisterd. Bijna elke dag worden ook de problemen in Israël, de Westelijke Sahara en Nicaragua besproken. De Palestijnse kwestie krijgt enorm veel aandacht. Dagelijks worden foto's en beelden getoond van de wreedheden waaronder de Palestijnse broeders lijden. Er is geregeld een oproep tot steun. Ook het belang van de vorming van het grote Maghreb, gevormd door Algerije, Tunesië en Mauritanië, wordt regelmatig benadrukt. Die moet dé gepaste tegenhanger worden van de Europese Gemeenschap.

Een jaar lang kon ik het nieuws ook op de Algerijnse televisie volgen, in het Frans, daarna niet meer. Van de ene op de andere dag was alles in 't Arabisch.

LEVEN

De apotheker, die naast de krantenwinkel woont, heeft in zijn winkel meer lege dan volle rekken en kasten. Ook die van het warenhuis Galeria gapen van leegte. Daar koop ik meestal deegwaren, tomatenpuree, rijst en waspoeder (een merk voor alles), en zelfs

melkpoeder met 'made in Belgium'. De geur van de shampoo en de zeep vind ik afschuwelijk, dus die koop ik niet. Ik ben een slechte én verwerende koper: het speelgoed vind ik oubollig, de lelijke schoenen en de synthetische stoffen ook.

Wat me elke dagwinkeltocht - mijn enige echte ontspanning - het meest opvalt, zijn de prijzen: alles (behalve brood) is duurder dan in België, dus veel te duur voor de lage lonen van de Sedratianen. Wij hebben een mooi maandloon, zij niet. De meeste verdienen 2000 da per maand, dat is ongeveer 20.000 BF. Wij hebben geen huur of andere kosten te betalen, zij wel. Soms heb ik zin om mijn stadsgenoten toe te schreeuwen: werk meer en harder, dan verdienen jullie meer. Want heel wat mannen zitten, urenlang, tegen een muur en aan een café terwijl slecht geklede, vuile kinderen worden uitgestuurd om, gewapend met potten, flessen en jerrycans water te halen of vuilnisbakken te onderzoeken.

Mannen zitten buiten, vrouwen werken binnen.

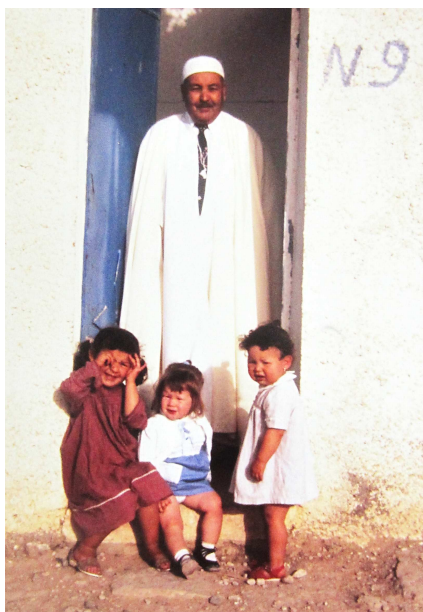
Zo simpel is de remedie jammer genoeg niet: er zijn gewoon te veel monden te vullen, er zijn onvoldoende huizen en scholen, en vooral: er is te weinig werk. De echte Sedratianen leren kennen, vraagt tijd en veel geduld.

Het duurt bijna een half jaar eer het ijs gebroken is. Hoe kan het anders: een vrouw, én zonder sluier, én (meestal) alleen op boodschappentocht! Dat is Sedrata niet gewoon. Maar de tamtam werkt, de tongen bewegen. Na een tijd weet iedereen dat ik een Belgische en geen Française ben. Alles wat Frans is, herinnert hen aan

een pijnlijk verleden: de kolonisatieperiode en de onafhankelijkheidsstrijd van de Algerijnen die zeven jaar duurde. En is dus te mijden. Na enkele weken weet ook iedereen precies wat mijn echtgenoot doet, dat hij niet drinkt, niet rookt en niet naar andere vrouwen kijkt. Dat apprecieert Sedrata. Ik vermijd opvallende en uitdagende kledij en dito blikken. Ook dat helpt. En mijn dochter is onontbeerlijk. De meeste Algerijnen zijn dol op kinderen.

Na enkele maanden krijg ik een voorkeursbehandeling: die van vaste klant. Mettertijd krijg ik meer dan een vriendelijk woord en sympathie, nl. cadeautjes: een koekje of een snoepje voor mijn dochttertje, een gratis briefkaart, een speciaal uitgekozen stuk fruit, de dikste eieren of een uitnodiging voor een kopje thee of een feestje. Kleine dingen die veel voor me betekenen en mijn leven verwarmen.

GALLIA, MOUSSA EN FARID

Moussa, Lemnia, Joke en Houda

Mijn buurman, die op de gelijkvloerse verdieping woont, heet Moussa Zenati. Hij is een trouwe moskeeganger en een gepensioneerde ziekenhuisbewaker en keukenhulp. Hij is getrouwd met Gallia, heeft een zoon Farid die woont met echtgenote Fatiha en twee dochters bij hem. Gallia weet nauwelijks wat op straat gebeurt. Ze leeft zoals de meeste vrouwen tussen vier muren. Dat is zo en moet zo. 'Volgens de Koran én de mannen', beweert ze. Rond haar huis staat een hoge muur met een stalen poort. Gallia mag eens per week buiten:

naar een openbaar bad en naar familie. Sedrata heeft vier openbare baden. Gallia gaat voor een uitvoerige was- en henna-haarbeurt want ze heeft geen badkamer. Aan de ingang van zo'n badhuis hangt een doek zodat iedereen weet wie op dat moment binnen mag: mannen of vrouwen. Gallia combineert haar wasbeurt met een of ander familiebezoek. Voor andere bezigheden heeft ze geen tijd: de dagelijkse kuis, handwas, het maken van boureks, draaien van de couscous, enz. nemen veel tijd in beslag.

GALLIA

Gallia heeft elf broers en zussen. Ze groeide op op een boerderij, liep haar lagere school door in 't Frans. Op twaalf jaar verliet ze de school. Ze spreekt Arabisch, maar kan het niet lezen of schrijven. Gallia en ik spreken Frans, eenvoudige woorden en zinnen over alledaagse dingen: over keuken, kledij en kinderen. Gallia is een schat, altijd even vriendelijk, altijd goedgemutst en zeer gastvrij. Ze is 39 jaar en heeft geen kinderen. Farid is een zoon uit het eerste huwelijk van Moussa.